

galommal állította gárdáját értékes darabokért is csatasorba. Igaz, a drámairodalom klasszikusaiból az idei szezon alatt keveset láthattunk színpadon, de egy irányban igen dicséretes lépéseit figyelhettük meg a színházi vezetésnek. Kürthy igazgató céljával tűzte ki, hogy amennyire csak lehet, a szegedi műsort függetleníti a budapestitől s olyan eredeti darabokat is hoz színre, amelyeket a fővárosi színházak eddig nem mutattak be. Főleg hangsúlyozni, hogy az annyira óhajtott művészi decentralizációra milyen üdvös lehet ez a kezdet, feltéve, ha a következő évek nem fogják csak kezdetnek hagyni.

Az utóbbi hónapokban bemutatott eredeti darabok közül kétségtelenül a legértékesebb volt Harsányi Zsoltnak *Család* c. háromfelvonásos színműve. A darab egy elvált házaspárnak emésztő gyűlölködését mutatja be, amely maga után vonja leányuknak,

egy fiatal, ártatlan kis teremtésnek öngyilkosságát. A mű hangja sivár és lelketszáritóan kietlen, de ízig-vérig író-ember munkája, aki nagy erővel tud és mer belenyúlni az emberi szenvedélyek teljébe.

A rendezés Németh Antalnak gondos és színvonalas munkája volt. A színészek közül nagy ábrázoló erejükkel Peéry Piri (az elvált asszony) és Táray Ferenc (az elvált férj) tűntek ki. Külön érdekessége volt az estének, hogy a direktió a kislány tragikus szerepét egy operettszínésznővel (Kiss Manyi) merte eljátszatni, mégpedig teljes sikerrel.

A darabot a közönség szívesen fogadta, de — a vidéki színházi viszonyokra jellemzően — nem tudta három előadásnál többre segíteni. Reméljük, hogy Szegedről a darab fővárosi színpadra kerül s a budapesti publikum megérdemelt kasszasikerhez is juttatja.

Galamb Sándor.

Zenei szemle.

A magyar zenevilág feszült érdeklődéssel várt eseménye Hubay Jenő *«Alarc»* c. operájának bemutatója, nemcsak beváltotta, de felül is multa a hozzá fűzött várakozást. Az illusztris szerző kiapadhatatlan munkakedvvel és termékenységével annyira szívügyévé tette a magyar dalmű problémáját, hogy — mint a magyar zene-művészet világhírű doyenje — még ma is mindenkit bámulatra ragadott fiatalos tüze és lelkesedése.

A mű szövege (Martos Ferenc nyomán írták Lothar Rudolf és Goth Sándor) — operaszínpadon szokatlanul — modern milieuban játszik. Az írók talán a hagyományos időbeli távolságot akarták a térbeli távolsággal pótolni, midőn a cselekmény fősziinteréül Algirt választották. Ez a milieu nemcsak Hubaynak adott alkalmat fiatalkori művészkörútján a helyszínen gyűjtött arab motívumok

felhasználására (bajadérok tánca), hanem kitűnő háttérrel nyújtott a drámai cselekmény túlfűtöttségének, annak a vérszomjas féltékenységnek, amely gyilkolni tud, még mielőtt bizonyosat tudna és a legnagyobb kegyetlenséggel élvezi ki áldozatának gyöttrődését. Ennek a forró égővnek tikkadt levegőjében el tudunk fogadni egy olyan örült szenvedélyt, mint amilyen Planta tengernagyé, akinek szerelme egyik pillanatról a másikra csap át a gyűlöletbe s aki nem ismer többé igazolást, motiválást, csak egyedül az önmagát is halálra ítélő bosszút szomjazza.

A féltékenységi dráma előzménye Nizzában folyik le, ahol Ségur gróf csalódásig egymáshoz hasonló két leánya, Annie és Éva, gondtalanul élvezik a nyár örömeit közös lovagjukkal, de Chassis tengerésztiszttel. Csakhamar megtudjuk, hogy a szülők súlyos anyagi gondokkal küzdenek és

egyetlen reményük Planta tengernagy, Annie gazdag, de idős kérője. Annie bár Chassist szereti, feláldozza magát és igent mond. Mielőtt elválna Chassistól, álarc mögé rejtőzve az ő karján veti bele magát a nizzai farsang mámorába. Chassis, aki maga sem tudja, hogy melyik lányt szereti a kettő közül, azt sem tudja még, hogy az álarc mögött melyik rejtőzött, Annie-e vagy Éva? Ennek a különös kettős szerelemnek és farsangi éjtszakának történetét beszéli el évek múlva az algiri tiszt kaszinóban a marokkói háborúból diadalmasan megtért Chassis. Természetesen nem is sejti, hogy a jelenlevő Planta tengernagy Annie férje. Planta gyanut fog a két testvér említésére és négy szemközt a nevét követeli az álarcos hölgynek. Chassis ellenszegül, különben sem tudna felelni a kérdésre, de Planta nem hisz neki s vak dühében leszúrja a tisztet. Planta egy óra időt kap arra, hogy fogságba hurcoltatása előtt elbúcsúzzék a feleségétől. Mindenáron meg akarja tudni a valót. Előbb Éva próbálja megmenteni Anniet, de a megkínzott asszonyból kitör a vallomás: Chassis szerette és Chassist szereti most is. Planta bosszújában kielégülten mutatja neki a Chassis holttestével éppen a ház előtt elvonuló katonákat. Annie lerohan és összerogy a holttest előtt, Plantát pedig viszik a fogságba.

Az érdekfeszítő és drámai hatásokban gazdag szöveg sok alkalmat nyújt Hubay zeneszerzői egyéniségének megvilágítására. A romantikus kor szellemében nagyra nőtt alkotóművészt erősen vonzhatta az álarc, az illúziók, a kendőzöttség, az érzelmek dionisosi túláradásának világa, amely mintegy elkülönül a való élettől. Keresi itt önmagát vagy menekül itt önmagától az ember? Nehéz volna eldönteni. A tény az, hogy Hubay mesterien tudta ezt a világot visszaadni. A karneválszene pompás színességében, a

bajadértánc vad forgatagában, az egymással ellentétes hangulatok egybeolvasztásában, a vad ösztönök, mind a lírai, mind a racionális momentumok kifejezésében zenekara egyformán folyékony és művészi nyelvezettel szól. Mindég előkelő és választékos, hangszerelő művészete színpompájával a színpad levegőjében hatványozottan érvényesül. Része van ebben a kitűnő rendezésnek és díszletezésnek is. Ebben a tekintetben *Márkus László* és *Oláh Gusztáv* valósággal újrateremtői egy dalműnek. Az első felvonás nap-sugaras, meleg színekben ragyogó nizzai képe, a farsangi éjjel lampionokkal, tűzijátékokkal tarkázott forgataga, az algiri kép holdsugaras tengerre, az utolsó felvonásban a háttérfülledt levegőjű mély tárlata szinte szerves részei a mű pszichikai organizmusának.

Bodó Erzsébet és *Szabó Lujza* a testvérpár szerepében kifogástalan művészi teljesítményt nyújtottak. Arról már nem tehetek, hogy mozgásban, megjelenésben társaikkal együtt a legkevésbé sem tudták éreztetni az arisztokratikus léggörget. A farsangi éj pompás hátterében mennyire élveztük volna a poétikusabb, finomabb vonalú mozgásokat és alakot! Itt az öltözettel sokkal többet lehetett volna segíteni. Planta tengernagy szerepét *Szende* kitűnő emberábrázolási tehetséggel alakította, *Halmos János* Chassis kissé elmosódott, érzelmes karakterét szép hanggal és sok igyekezettel vitte színpadra. A zenei rész kitűnő betanításáért *Fleischer* karnagyot illeti a teljes elismerés.

*

Örömmel kell üdvözlőnk Operaházunk színpadán egy olyan kitűnő művészi alakítást, mint amilyen *Gere Lola* Carmenje. Szamosi Elza óta nem találtak erre a színpadi játék szempontjából annyira egyéni és fontos szerepre teljesen megfelelő magyar

művésznőt. Elismerjük, hogy a színjátszásra születni kell és hogy az operában a zenei képességek a döntők, de a jellemábrázolás legegységesebb követeleményeit még itt sem lehet teljesen semmibe venni. Fényes zenei tudással sem lehet teljes a művészi siker például egy olyan nagyszerű költői erővel megrajzolt szerepben, mint amilyen Bizet—Prosper Meremée halhatatlan Carmenje. Sajnos, a mi operai kultúránk még sokkal kisebb multra tekinthet vissza, semhogy egy tradíciókon nyugvó operai játéksztílust a mozgásművészet szempontjából is magáénak vallhatna. Fiatal operai növendékeinknek ezen a téren annyira hiányos az iskolázottságuk, hogy majdnem teljesen az ösztöneikre szorulnak. Így nem csoda, ha Operaházunk színpadán egy kiválóbb színészi produkció a ritkaságok közé tartozik és külön említést érdemel. Ahogy Gere Lola Carmen jelmezében színpadra lép, rögtön egy éles körvonalakkal megrajzolt egyéniséget állít elénk: Carmént a hideg szívű, de forró vérű, szilaj, megfélemezhetetlen cigánylányt, akinek egyetlen vakon követett igazsága az ösztönök, a fantázia és szeszély világában rejlik, akit nem lehet erről az útról eltéríteni könyörgéssel, akit nem lehet megfélemlíteni még a halállal szemben sem. Mellette Laurisin Don Joséja, különösen az utolsó jelenet meggrázó fájdalmas könyörgésében — amely egyike a legmélyebb, legragyogóbb zenének, amit valaha színpadra írtak — meglehetősen szintelennek tűnt fel. Gere Lola ének tudása is még fejlesztésre szorul, a zenei szépségben csodálatos kártyajelenet sötétebb, pasztózusabb hangszínt kíván, mozdulatai itt-ott elrajzoltak, konvencionálisak, de ebben az egyéniségéhez jól illő szerepben annyi művészi intelligenciát mutat, hogy méltán bízhatunk további fejlődésében.

*

A fővárosi zenekar hangversenyén (márc. 1.) fiatal komponista, *Gárdonyi Zoltán* mutatkozott be zenekari szvitjével. Gárdonyi zeneszerzői tanulmányait a Zeneművészeti Főiskolán, Kodály Zoltánnál végezte, majd két évig mint a berlini Collegium Hungaricum tagja, Hindemith tanítványa volt. Kamarakantátéját és vonóstrióját szép sikerrel mutatták be Berlinben (utóbbit Münchenben is). Jelen művének legelső érdeme, hogy nem egyik vagy másik mestere «modorában» komponálta (mint ahogy ezt ma a fiatal zeneszerzők nagyrésze cselekszi), hanem kiforrott technikával ad egyéni mondanivalót. Első pavane-szerű tétel szolid kontrapunktikus kidolgozásával némileg archaizáló jellegű, viszont a második visszatérő kürtszólója Kodály hangulatvilágába visz. Sajnos, a harmadik scherzo-jellegű tétel ritmikai frissesége elsikkadt a fáradt előadásban; jobban sikerült az ötletes (szinte túl rapszódikus) finale interpretációja. Gárdonyi nem keres orkesztrális hatásokat: a teljesen modern szellemű szolisztikusan elgondolt hangszerelés finomságai a zenekar előadásában nem jutottak érvényre. Erre az új stílusra nálunk még nevelni kell orchestereket. A komoly és fegyelmezett tehetséget mutató munka mindenképen megérdemelné az ismételt előadást. A fiatal, *magyar tehetségek* felkarolása minden zenekar legelső és legfontosabb kötelessége.

*

Számtalan példával lehetne bizonyítani, hogy milyen nehéz a vidéki közönség érdeklődését komoly zenei események iránt felkelteni. Azért bizonyos reflexiókra indít a mai nehéz anyagi viszonyok között az a szinte páratlan művészi és anyagi sikerű pécsi és debreceni hangverseny, amelyeknek ünnepelt művésze volt hegyi és veszprémi *Hegyi Emanuel*, a magyar zongoraművészet egyik legelőke-

lőbb képviselője. Mivel hódította meg ennyire Hegyi Pécs és Debrecen társadalmát? Művészetét nem kell fedeznünk. Egyike a legkiválóbb Liszt interpretátoroknak. Tősgyökeres, izigvérig magyar temperamentuma, átfogó, éles intelligenciája, színes, erőteljes étellel átmelegített tökéletes zongoratechnikája, igazi úri egyénisége zenevilágunkban ritka értékek, de ma még ritkább érték az az önzetlenség és áldozatkészség, amivel művészetét altruisztikus célok szolgálatába állítja. A pécsi egyetemi ifjúságtól a város szegényei, a debreceni egyetemtől a diák menza javára rendezett hangversenyével saját ügyévé

tette a város egész társadalmának ügyét és ezzel egy nemes közös cél érdekében százakat tudott megnyerni a komoly művészet befogadására is. Őszinte nagy sikere megmutatta a fővárosi művészeknek azt az utat, amelyen keresztül közel férközhetnek a vidék szívéhez és erősebb mozgásra serkenthetik zenei életének ütőerét is. Bár volnának többen hozzá hasonlóak, akik megértik a mai kor szociális követelményeit és az igazi muzikus lélek megrendíthetetlen örök idealizmusával le tudnak mondani minden egyéni érdekről ott, ahol ezzel nyomorgó tömegek sorsán enyhíthetnek.

Prahács Margit.

A konstruktív magyar gondolatért.

Gr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter
Világválságban címmel most megjelent könyvének vezető
gondolata:

«A világ mai állapotában a történelem hanyatló korának bekövetkezésétől lehet tartani. A hanyatló korok szükségképpen kultúraellenesek és akiknek lelkén a hanyatló korok szelleme igazában erőt vesz, azok a világtörténelem tanúsága szerint egyenesen rohamra indulnak a műveltséggel szemben. A pozitív gondolkodású embereknek az a szent kötelességük, hogy semmi támadástól vagy épen egyéni üldöztetéstől vissza nem riadva, dolgozzanak az örök politikai principium megmentéséért: a konstruktív magyar gondolatért.»

Az országos feltűnést keltett könyv az Athenaeum kiadása.

Bolti ára 8 pengő.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.

A folyóirat szerkesztője: TORMAY CECILE. Helyettes szerkesztője: HARTMANN JÁNOS.

A kiadásért felelős: HEGEDŰS ISTVÁN.

Stephaneum nyomda r. t. — Nyomdaigazgató: KOHL FERENC.